

або майна без законного судового розгляду»; їх трактують, перш за все, як вимога дотримуватися справедливу та неупереджену процедуру. Крім цієї загальної гарантії, Конституція США закріплює деякі конкретні процесуальні права, особливо для обвинувачених у злочинах. Аналогічним чином Канадська хартія прав і свобод у розділі 7 гарантує «право на життя, свободу та особисту недоторканність і право не позбавлятися їх, крім як відповідно до принципів фундаментального правосуддя».

На момент введення в дію Хартії слова «фундаментальне правосуддя» розуміли як синонім ідеї загального права про «природному правосудді», яке, як вже зазначалося, саме по собі є процесуальним поняттям. Подібно Конституції США, вона також оформила це загальна вимога у вигляді конкретних процесуальних норм, що застосовуються до обвинувачуваних у злочинах.

Міжнародний пакт і Європейська конвенція розроблені з цієї ж моделі. Спочатку вони наказують, щоб кожен, кому загрожує осуд за злочин, мав право на «справедливий розгляд», а потім конкретизують деякі аспекти цього права для обвинувачених у кримінальних правопорушеннях.

Отже, право на справедливий суд є однією з основних та основоположних засад фундаментального правосуддя, що робить можливим формування демократичного суспільства та закріплення принципу верховенства права у сучасних державах.

Тупікіна Т. С.,

студентка,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД В МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ НОРМ

Забезпечення судового захисту або доступу до правосуддя має конструктивний сенс тільки тоді, коли орган правосуддя дійсно здатний ефективно відновити порушене право. У зв'язку з цим міжнародне співтовариство виробило і закріпило в нормах міжнародного права обов'язкові форми судової процедури, іменовані основоположними гарантіями, які задовольняють уявленням про справедливий судовий розгляд.

Право на справедливий судовий розгляд – це комплексне суб'єктивне право особи, закріплює і що гарантується міжнародними та національними нормами, що представляє собою сукупність процесуальних прав, здійснення яких залежить не від волевиявлення особи, якій воно належить, а від дій органів та осіб, що розглядають справу і застосовуваних процедурних правил.

Право на справедливий судовий розгляд є загальновизнаною міжнародно-правовою нормою, безпосередньо відноситься до прав людини. Воно нерозривно пов'язане з правом на ефективне поновлення порушених прав і визнанням того факту, що найбільш адекватним органом, здатним забезпечити таке відновлення, є суд. Тому всі авторитетні міжнародно-правові акти закріплюють, перш за все, саме право на судовий захист, або забезпечення доступу до правосуддя.

Справедливість – категорія морально-правового та соціально-політичної свідомості, поняття про належне, пов'язане з історично мінливими уявленнями про невід'ємні права людини. Воно містить вимогу відповідності між реальною значимістю різних індивідів і їх соціальним становищем, між їхніми правами та обов'язками, між діянням і відплатою, працею і винагородою, злочином і покаранням і т. п. Невідповідність у цих співвідношеннях оцінюється як несправедливість.

Представляється, що вимога відповідності, як основного змісту справедливості, стосовно до правосуддя виражається в його здійсненні на основі повної рівності. Саме на цю умову звертається увага в авторитетних міжнародно-правових актах, що закріплюють обов'язкові мінімальні вимоги до судової процедури у кримінальних справах. Одним з них є право обвинуваченого бути судимим у його присутності та брати участь у судовому розгляді на основі повної рівності (п. 3е ст. 14 Пакту та п. 3d Конвенції). Слід погодитися з Л. Б. Алексєєвої, що участь у судовому розгляді на основі повної рівності на мові процесуального закону позначається як принцип змагальності. У пункті третьому статті 14 Пакту він сформульовано таким чином: право «... допитувати свідків або мати право на те, щоб ці свідки були допитані, і мати право на виклик і допит його свідків на тих самих умовах, які існують для свідків, що показують проти нього». Основною метою даного правила є забезпечення права особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, на певному етапі порушеної проти нього судового розгляда-

ду мати відповідну та належну можливість оскаржувати свідчення будь-яких викривають його свідків. У зв'язку з цим Європейський суд вважає, що, в принципі, всі докази по кримінальній справі повинні представлятися в присутності обвинуваченого під час публічного розгляду з метою проведення змагальних дебатів.

Суть тлумачення даного права, яке дається Європейським судом, Європейською комісією та Комітетом з прав людини, полягає в тому, що воно спрямоване на забезпечення рівності між можливостями обвинувачення і захисту в суді, а не лише на те, що обвинувачений може вимагати викликати і допитати будь-якого свідка. Мова, по суті, йде про відношення суду до будь-якого клопотання, до будь-якого права сторін у кримінальному процесі. І хоча справедливість і змагальність не є тотожними поняттями, міжнародне співтовариство вважає одним з найважливіших вимог справедливості судового розгляду його здійснення на основі змагальності і повної рівності сторін.

Саме такий висновок був зроблений Комітетом з прав людини при розгляді справи Робінсон проти Ямайки, в якому просять обвинуваченого відкласти слухання справи про вбивство була відхилена судом. До прохання обвинуваченого суд відкладав судові засідання сім разів, оскільки звинувачення не могло встановити адресу свого головного свідка для виклику його до суду. Коли ж обвинувачений попросив відкласти засідання через неявку його адвоката, суддя відмовив йому в цьому. На думку Комітету, ця відмова підняв питання про справедливість судового розгляду і представляв собою порушення статті 14 Пакту з причини «нерівності змагальних можливостей» між сторонами.

Таким чином, серед основних ознак справедливості, найбільш істотним є принцип «рівності вихідних умов», згідно з яким всі сторони судового розгляду повинні мати рівну можливість представити свою справу і жодна зі сторін не повинна користуватися будь-якими перевагами в порівнянні з супротивною стороною. На думку Європейської комісії, «рівність вихідних умов» представляє собою процедурне рівність обвинуваченого і прокурора, що є невід'ємним елементом справедливого судового процесу. У рішенні у справі Брандстетер від 28 серпня 1991 Європейський суд з прав людини прямо вказав: «Принцип рівності вихідних умов є всього лише одним з аспектів більш широкої концепції справедливого судового провадження, яка охоплює також основоположне право

на змагальні кримінальне судочинство: Право на змагальні судові виробництва означає, стосовно до конкретного кримінальній справі, що і звинуваченням, і захисту повинна бути надана можливість ознайомитися з представленими зауваженнями і висунутими доказами іншого боку і висловитися з ним. Національне законодавство може забезпечити дотримання цієї вимоги різними методами. Проте незалежно від обраного методу воно повинно забезпечити, щоб інша сторона була поінформована про представлених зауваженнях і мала реальну можливість висловитися з ним «. Зміст принципу рівності вихідних умов було розкрито також у справі Ноймайстер (по якому Європейський суд виніс рішення про те, що обидві сторони кримінального судочинства повинні бути представлені на всіх етапах розгляду справи), справі Беніш (Суд постановив, що повинні бути вислухані свідки – експерти з обох сторін) і справі Фельдбрюгге (Суд встановив правило, згідно з яким кожна сторона повинна мати можливість опротестувати доводи іншої сторони).

Судовий розгляд стане дійсно змагальним, а значить і справедливим, коли функції звинувачення, захисту і вирішення справи будуть розділені між учасниками, а сторони будуть мати абсолютно рівні права в процесі. В даний час прокурор у судовому розгляді володіє деякими переважними правами в порівнянні із захисником, що суперечить принципу справедливості та рівноправності сторін.

*Дмитренко Г. В.,
студент,*

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОДВІЙНЕ ГРОМАДЯНСТВО В УКРАЇНІ

Громадянство являє собою стійкий політико-правовий зв'язок фізичної особи з державою, який виражається в наявності прав і обов'язків, що є взаємними. Як правило, такий зв'язок виникає з народження і втрачається зі смертю особи.

В Україні функціонування інституту громадянства регулюється рядом нормативно-правових актів (Закон України «Про громадянство України», Закон України «Про біженців», Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»), найго-